

# Verlag werkbijeenkomst Modulaire Herziening Landbouw

4 maart 2026

## Inleiding

Op 10 december 2025 hebben de Provinciale Staten van Zuid-Holland middels motie 1873 “Bouwstenen voor de landbouw van morgen” het college verzocht om een visie op de ontwikkeling van de landbouw in Zuid-Holland. Daarbij is een aantal zaken meegegeven die terug moeten komen in deze visie en hebben de Staten aangegeven graag betrokken te zijn bij het uitwerken van deze visie. Het college van Gedeputeerde Staten wil invulling geven aan dit verzoek om een aangescherpte visie, middels een modulaire herziening van het omgevingsbeleid op het onderdeel landbouw.

De eerste stap om te komen tot deze modulaire herziening is om een startnotitie op te stellen, waarin de scope van de herziening bepaald wordt. Als aftrap van de voorbereidingen van de startnotitie voor de herziening van het landbouwbeleid, vond op 4 maart 2026 een werkbijeenkomst plaats met leden van Provinciale Staten. Hieronder vindt u het verslag van deze bijeenkomst.

## Opzet bijeenkomst

De bijeenkomst werd georganiseerd voor leden van de commissie Landelijk Gebied en vond plaats in het omgevingslab op het provinciehuis in Den Haag. Tijdens deze bijeenkomst werden de aanwezige Statenleden gevraagd om hun ideeën te delen en met elkaar van gedachten te wisselen op drie thema's:

- 1) Toekomstbestendige landbouw
- 2) Landbouwgrond & duurzaam landgebruik
- 3) Voedsel

Om zo veel mogelijk ruimte te geven aan een open gesprek en uitwisseling van gedachten waren bij de bijeenkomst geen leden van Gedeputeerde Staten aanwezig, wel was er ambtelijke ondersteuning aanwezig om het gesprek te faciliteren en om de hoofdlijnen van de besprekingen te noteren. Hieronder vindt u een terugkoppeling van deze hoofdlijnen per thema.

## Toekomstbestendige landbouw

In de gesprekken met de Statenleden komt een duidelijk beeld naar voren van een landbouwsector die onder grote druk staat om te voldoen aan de opgaven op het vlak van water, klimaat en natuur, maar tegelijkertijd als essentieel wordt gezien voor de economie en de leefomgeving in Zuid-Holland. De aanwezige Statenleden beschouwen de landbouw nadrukkelijk als een volwaardige economische sector, waarbij het faciliteren van het verdienmodel van boeren expliciet onderdeel moet zijn van de provinciale visie. De

Statenleden zien een stapeling van opgaven, wat leidt tot onzekerheid in de sector en een sterke behoefte aan stabiliteit, voorspelbaarheid en een heldere lange termijn koers. De standpunten zijn verdeeld over welke bedrijven daarbij horen, de ruimtelijke differentiatie daarin, de provinciale sturing daarop en de inzet op technische innovatie en extensivering.

Het begrip “toekomstbestendige landbouw” wordt breed onderschreven, maar roept ook vragen en discussie op: voor wie is de landbouw toekomstbestendig (boer, provincie, natuur, consument) en over welke tijdshorizon spreken we (2050 en verder)? Ondanks deze vragen is er steun om dit begrip centraal te houden, mits het concreet wordt uitgewerkt. Daarbij spelen enkele spanningsvelden een belangrijke rol. Er is de wens om te verduurzamen, met aandacht voor natuur, klimaat, korte ketens, biologische productie en het terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen. Tegelijkertijd is er de noodzaak om de concurrentiekracht en het verdienvermogen van de sector te behouden. Het concept van extensivering in kwetsbare gebieden en ruimte voor intensieve, hoogproductieve landbouw waar dat ruimtelijk en ecologisch passend is, is geen overeenstemming over en vraagt volgens de aanwezige Statenleden in ieder geval om zorgvuldige keuzes.

Multifunctionele landbouw wordt gezien als een belangrijke kans om het verdienmodel van boeren te versterken. Het gaat dan om combinaties met bijvoorbeeld recreatie, zorg, educatie en boerderijwinkels. Tegelijkertijd is het beeld dat vergunningverlening en uiteenlopende gemeentelijke regels hierbij mogelijk een knelpunt vormen. Een aantal Statenleden benadrukt daarnaast het belang van een realistisch perspectief voor jonge boeren. Hoge investeringsdrempels en beleidsmatige onzekerheid maken perspectief lastig.

Doelsturing wordt in principe gesteund, bij voorkeur gebiedsgericht en goed onderbouwd. Daarbij wordt benadrukt dat doelsturing gepaard moet gaan met maatwerk, duidelijkheid en compassie voor de ondernemers die een grote bedrijfsverandering door te voeren hebben. Over de vraag of overal doelsturing wenselijk is, bijvoorbeeld in gebieden waar dat mogelijk kan gaan knellen (zoals de veenweiden), is geen overeenstemming.

## Landbouwgrond & duurzaam landgebruik

Bij het gesprek over landgebruik is benoemd dat een integrale blik op het landelijk gebied nodig is. Er is gevraagd om met een visie te komen over waar welke landbouw toekomstbestendig kan, ook met het oog op bodemdaling en verzilting. Er is brede steun voor het uitgangspunt dat het water- en bodemsysteem de basis moet zijn voor de landbouwvisie. Daarmee wordt bedoeld dat de vorm van landbouw in een gebied zo veel mogelijk moet aansluiten bij de kenmerken en grenzen van het water- en bodemsysteem.

De bestaande gebiedsindeling van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) sluit goed aan op het water- en bodemsysteem: Kust en Duinen, Zuid-Hollandse Delta en Veenweiden. In de gesprekken wordt de suggestie gedaan om aan te sluiten bij de gebiedsprocessen en de specifieke ontwikkelingen in deze gebieden. Daarbij lijkt in de Zuid-Hollandse Delta hoogproductieve akkerbouw passend, waarvoor voldoende areaal beschikbaar moet blijven, ook om de verwerkende industrie en toeleverende bedrijven in stand te houden. Voor de Veenweiden bestaat het beeld dat bodemdaling en andere opgaven hier vragen om zorgvuldige keuzes en mogelijk andere vormen van landgebruik.

In dit kader komt een aantal kernvragen en discussiepunten naar voren. Statenleden vragen zich af of landbouwgrond primair beschermd moet worden vanwege de productie van voedsel, of vanwege het landbouwkundig gebruik in bredere zin, inclusief bijvoorbeeld bollenteelt of de productie van bouwstoffen. Ook de spanning tussen economisch aantrekkelijke teelten die geen voedsel opleveren (zoals bollen) en de wens om voedselproductie te borgen, wordt benoemd. Er wordt benoemd dat de verbinding met de tuinbouwvisie wordt gemist. Er wordt gevraagd naar een visie op het grondgebruik voor voedselzekerheid. Hoeveel landbouw hebben we nodig voor onze voedselzekerheid en willen we in stand houden? Hierover bestaat nog geen gedeeld beeld.

Er is bij de aanwezige Statenleden geen wens om “een hek om alle landbouwgrond” te zetten. Wel is er behoefte om duidelijk te maken welke gronden wél beschermd moeten worden en waarom, bijvoorbeeld vanwege bodemvruchtbaarheid of het in stand houden van ketens of het bijdragen aan natuur- en andere maatschappelijke opgaven. Agrarisch landgebruik wordt breder opgevat dan alleen agrarische productie. Ook combinaties met recreatie en andere maatschappelijke functies maken deel uit van het beeld van duurzaam landgebruik. Wanneer beleid wordt opgesteld voor bescherming van landbouwgrond zou dit zodanig moeten worden vormgegeven dat uitbreiding van deze functies mogelijk blijft, in plaats van dat zij worden geblokkeerd.

Instrumenten als een grondbank en ruilverkavelingsachtige processen worden gezien als potentieel nuttig om te komen tot een integrale herinrichting van het landelijk gebied, maar men onderkent dat dit kostbaar en complex is en dat schuifruimte ontbreekt. Een gerichte inzet in gebieden waar de meerwaarde het grootst is, wordt als mogelijke route genoemd.

Een aantal Statenleden ziet graag dat er meer aandacht komt voor de kwaliteit van het beheer van op weidevogels gerichte natuurgebieden. Zij stellen dat er niet alleen natuur-inclusieve landbouw, maar ook landbouw-inclusieve natuur nodig is. Meer gezonde natuur moet gecombineerd worden met een goed verdienmodel voor de landbouw. Tegelijkertijd moet er ruimte blijven voor ondernemerschap. De boer moet de ruimte krijgen om een goede boterham te verdienen, met oog voor de natuur, zo stellen de Statenleden.

## Voedsel

De aanwezige Statenleden waarderen het dat de voedselvisie wordt gekoppeld aan de landbouwvisie. Voedselzekerheid wordt daarbij als een belangrijk thema gezien, maar de term blijkt voor meerdere interpretaties vatbaar. Er is behoefte aan een nadere uitwerking van de vraag hoeveel voedsel Zuid-Holland wil en moet produceren, en op welk schaalniveau de provincie zich wil positioneren: gaat het om zelfvoorzienendheid van Zuid-Holland, van Nederland, of om een rol binnen een breder Europees voedselsysteem? In dat verband lijkt meer onderzoek nodig om beter te kunnen bepalen welke vormen van productie in Zuid-Holland behouden of ontwikkeld zouden moeten worden. De voedselvisie die door de Staten is vastgesteld in juni 2025 spreekt van een bijdrage van de provincie Zuid-Holland aan voedselzekerheid op Europese schaal.

Inzet op korte ketens in de voedselproductie wordt breed gezien als kansrijk, onder meer vanwege de lokale binding die hierdoor ontstaat, mogelijk betere marges voor boeren, de educatieve waarde van initiatieven op dit vlak en vanwege de mogelijke milieuvoordelen. Tegelijkertijd zijn schaal en logistiek hierbij grote uitdagingen. Het beeld bestaat bij de Statenleden dat veel initiatieven vastlopen omdat volumes te klein zijn en de logistieke kosten hoog. De provincie kan volgens de Statenleden een rol spelen door in het Omgevingsbeleid meer ruimte te creëren voor multifunctionele landbouw en boerderijwinkels, door zich in te zetten om verschillen in gemeentelijke regels te verkleinen, door ketenakkoorden te stimuleren en door als netwerkpartner partijen bij elkaar te brengen. Ook wordt benadrukt dat succesvolle initiatieven vaak een langere adem nodig hebben; de provincie zou daarom niet te snel moeten stoppen met ondersteuning.

Voedselverspilling en zero waste vormen een ander belangrijk thema in de gesprekken tussen de Statenleden. Hoewel een groot deel van de oplossing van verspilling bij de consument ligt, zien Statenleden vooral aan de voorkant van de keten – bij productie, verwerking, logistiek en reststromen – een rol voor de provincie. Het gaat dan om het stimuleren van conservering, het beter benutten van regionale reststromen en het vergroten van bewustwording. Daarbij wordt verwezen naar de ervaring met gedragsbeïnvloeding op andere terreinen, zoals verkeersveiligheid, en wordt de vraag opgeworpen of een vergelijkbare aanpak ook voor gezond en minder verspild voedsel mogelijk is.

Daarnaast wordt er aandacht gevraagd voor duurzaam, biologisch en gezond voedsel. De eiwittransitie, de rol van de tuinbouw in een gezond voedingspatroon en de relatie tussen voedsel en gezondheid (bijvoorbeeld via programma's samen met scholen en ziekenhuizen) worden nadrukkelijk genoemd. Tegelijkertijd wordt onderkend dat omschakelen naar biologische of andere duurzame productiesystemen voor boeren financieel en qua risico nog niet gemakkelijk is, en dat de bereidheid van consumenten om meer te betalen nog beperkt lijkt. De provincie kan volgens de Statenleden verkennen hoe duurzame en biologische landbouw sterker gestimuleerd kan worden, geïnspireerd door voorbeelden uit andere landen. Ook kan onderzocht worden hoe betaalbaarheid en bereikbaarheid van gezond voedsel structureel kunnen worden geborgd. Tot slot wordt biotechnologie, waaronder nieuwe vormen van voedselproductie, gezien als een kansrijk economisch cluster. De verwachting is dat opschaling van deze sector ook een ruimtevraag met zich mee zal brengen. Het is daarom van belang om tijdig te bepalen hoe biotechnologie en nieuwe voedselproductievormen een plek krijgen in de landbouw- en voedselvisie van de provincie.